

ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont

**MTA Law Working Papers
2025/13**

**A versenyjog kodifikációjának állomásai
jogtörténeti áttekintésben**

Vörös Imre

ISSN 2064-4515

<http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

*ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont – MTA Kiválósági Kutatóhely
ELTE Centre for Social Sciences – MTA Centre of Excellence*

Vörös Imre

A versenyjog kodifikációjának állomásai jogtörténeti áttekintésben*

I.

Az 1923. évi V. törvénycikk a tisztességtelen versenyről

1. A deliktualis felelősségtől a „külön” törvényig

A tisztességtelen verseny jogi szabályozása kalandos utat járt be: a francia bírósági gyakorlat az 1800-as évek közepétől a magánjogi út felhasználásával a deliktualis felelősség fogalmi körében bírálta el, adott esetben szankcionálta az üzleti életben alkalmazott tisztességtelen magatartásokat (*concurrance déloyale*), törvényt azonban nem alkottak. Ugyanígy járt el az angol jog hatékony oltalmat adva magánjogi jogsérelem miatt az *unfair competition* kategóriájába sorolt cselekmények ellen. A német jogban először az ipargyakorlás rendjéről szóló 1869. évi törvény szabályozta az üzleti versennyel kapcsolatos magatartást, azonban annak gyakorlata arra indította a jogalkotót, hogy 1909-ben speciálisan a tisztességtelen üzleti, azon belül a verseny-magatartások tilalmáról szóló törvényt alkosson (*Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb – UWG*).

A magyar társadalmat a 19. században a korszak individualista világszemlélete határozta meg: Kuncz Ödön, a 20 század neves kereskedelmi jogi szaktekintélye híres „Magyar kereskedelmi és váltójog” című munkájában alappal idézte a német *bon mot*-t: „*Ein jedes hat das Recht auf eigene Faust ein Narr oder ein Genie zu sein.*” Ez a tételmondat a szabadversenyos kapitalizmus mottója is lehetne. Csakhogy: a szabad verseny lényegi vonása a küzdelem, pontosabban a vevőért folytatott küzdelem, hiszen a küzdelem eldőlte-eredménye a versenytárs üzleti közönsége elvonásában jelenik meg. Ennek a küzdelemnek a magatartási korlátja – ahogyan ezt az üzleti élet hamarosan felismerte – a tisztesség kell legyen, hiszen ha akár tisztességtelen eszközök alkalmazása is megengedett, ez elriasztja az üzleti életben részt vevő, vagy részt venni kívánó tisztességes elemeket is a kereskedelmi-üzleti pálya választásától, vagy pedig őket is tisztességtelen eszközök alkalmazására kényszeríti. A magyar üzleti élet is kezdte felismerni, hogy a tisztességtelen verseny nem csak társadalomellenes, hanem közveszélyes az üzleti életre nézve is.¹

A magyar bírói gyakorlat – amint arra Kuncz Ödön rámutatott² - nem követte a francia és az angol példát: nem is kívánt magánjogi oltalmat adni a tisztességtelen versenyeselekmények ellen (C. 4333/1908. IV. P.T.)- A bírói gyakorlat Kuncz szerinti „tehetetlenségét” az 1875-ben megalkotott magyar Kereskedelmi Törvény ultraliberalizmusa, a verseny szabadságának „túlzott respektálása” is magyarázta. Pedig pl. az üzleti titoksértés általános tilalmát és szankcionálását a bírósági gyakorlat jogértelmezéssel levezethette volna az 1884. évi Ipartörvényből.³

A fenti társadalompolitikai-gazdaságpolitikai megfontolások, és a bírói gyakorlat tartózkodása a jogi szabályozás szükségességének felismeréséhez: *külön versenytörvény* megalkotása indokoltságához vezetett. Két kérdés merült fel: kit és mit védjen a megalkotandó jogi szabályozás, mi legyen a védett jogtárgy? A „kit” kérdésre adott válasz egyértelmű volt: a versenytársat kellett megvédeni a másik versenytárs tisztességtelen üzleti magatartásától, aminek értelemszerű következménye lett a megalkotandó jogszabály személyi hatályának a versenytársakra való korlátozása. Ez azt jelentette, hogy az igényt érvényesítőnek jogvita esetén

¹ Kuncz, 137.

² Kuncz, 140.

³ Kuncz, 175.

igazolni kellett, hogy közte és a másik fél között versenyviszony áll fenn: versenytársak. A versenytársak összességének érintettségében álló társadalom-ellenesség értelemszerűen indukálta a „mit”-re adandó választ: a közérdek védelmét, amely a versenytárs védelmével együtt a versenyjogi védelem *kettős irányának*, mint jellegadó vonásnak a megállapításához vezetett.

A 19. század kilencvenes éveiben megindult „reform-mozgalom” (Kuncz elnevezése) 1900-ban az első tervezet megalkotásához vezetett, azonban vitássá vált, hogy nem inkább az Ipartörvénybe inkorporálva kellene-e rendezni a tisztességtelen verseny problémakörét. Az 1907. évi szakértekezlet azonban az önálló, külön törvény megalkotása mellett foglalt állást, amelyet erősített az 1908-ban Ausztriával kötött kereskedelmi szerződésbe foglalt kölcsönös kötelezettségvállalás is: eszerint mindkét államban egybehangzó elveket kell törvénybe foglalni. Megerősítette az önálló törvény koncepcióját az ipari tulajdon oltalmára megkötött Párizsi Unió Egyezmény, majd a trianoni békeszerződés 210. cikke is. A kodifikációs munkálatok a kereskedelmi miniszter irányítása alatt 1920-ban indultak meg, aki 1922. július 21-én a törvény tervezetét benyújtotta a nemzetgyűlésnek, amely azt *1923. évi V. törvénycikként* elfogadta. A megszületett tisztességtelen verseny elleni törvény (Tvt.) megalkotása „több évtizedes óhajnak tett eleget”.⁴

2. A Tvt. struktúrája és gyakorlata

2.1. A Tvt generálklauzulából és azt következően egyes jellegzetes tisztességtelen versenycselekmények példálódzó felsorolásából állt. A *generálklauzula* a magánjogi jó erkölcsbe ütközést az üzleti tisztesség kategóriájával konkretizálta, míg a *felsorolás* célja az volt, hogy orientálja a bírósági gyakorlatot: milyen irányokban érvényesítse „a generális klauzulával a kezébe letett nagy hatalmat”.⁵ A 21. századból visszatekintve ez a konstrukció a Tvt-nek a piaci magatartás nézőpontjából egyfajta „alkotmány”-jellegű kölcsönzött – a generálklauzula jövőbe mutatóan *gazdasági alkotmányjogi keretet* adott a gazdasági jogi jogalkotás számára hosszabb távon is. Különösen igazolódott ez a jelleg a későbbiekben, amikor a tisztességtelen verseny elleni joganyag kibővült a versenykorlátozások jogával (a kartellek és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmával), amivel az így tágran értelmezett versenyjog az 1990-től kibontakozó magyar piacgazdaság egyik fontos oszlopává vált. Ha a társasági törvény a piacgazdaság statikájaként tételezhető, a versenytörvény annak *dinamikáját* emelte törvényerőre.

A *példálódzóan* felsorolt tényállások a következők lettek. reklámszédelgés, bitorlás és utánzás, hírnévrontás, vevő-kapcsolást megvalósító un. hólabda-szerződés, valamint az üzleti titoksértés. Magánjogi jogkövetkezményekként a Tvt. az abbahagyásra kötelezést és a kártérítést jelölte meg, amihez 1933-tól büntetőjogi jogkövetkezmények csatlakoztak. A Tvt. alkalmazásának feltétele a versenytársi minőség, azaz a felek közötti versenyviszony bizonyítása lett.

2.2. A *generálklauzula* (1.§) – és így a tisztességtelen verseny elleni joganyag – központi mércéje „az *üzleti tisztesség*, és általában a jó erkölcs” lett. Ez a mérce a magánjogban ismert (később az Mtj. 1709. §-ába is belefoglalt) jó erkölcs maximáját emelte át speciálisan a tisztességesen eljáró kereskedő eljárására. A generálklauzula így a magánjoghoz képest *ius speciale*-ként átfogalmazta a jó erkölcs követelményét a tisztességes kereskedő magatartásának mércéjévé. Annak meghatározására, hogy miben áll az üzleti tisztesség, a Tvt. nem tett kísérletet, hiszen a magánjog sem tudott a jó erkölcs tekintetében konkrétabb jogszabályi definíciót adni. A törvény megalkotói abból indultak ki, hogy a magánjogi bírói gyakorlat már

⁴ Kuncz, 140.

⁵ Kuncz, 141.

addig is „biztos kézzel tudta az erkölcs kategórikus imperatívuszát diadalra juttatni”. Elegendőnek tűnt az üzleti tisztesség tartalmi összetevőinek kibontását, a kategória tartalommal való megtöltését a bírói gyakorlatra bízni.⁶

A generálklauzula alkalmazásával jegecesedett ki a vevőfogdosás tényállása, amely abban állt, hogy a vevő kimegy az utcára és a másik üzletet kereső vevőt erőszakosan saját üzletébe csábítja.⁷ A bírói gyakorlat ezt később kiterjesztette arra az esetre is, ha a kereskedő a vevőt akár vásári sátrába tessékeli be tolakodó módon.

2.3. A Tvt. gyakorlatában nagy jelentősége lett a *reklámszédelgésnek* is (2.§). A tilalom kimondta: nem szabad a kelendőség fokozására alkalmas olyan adatokat híresztelni, amelyek a valóságnak meg nem felelnek, és megtévesztésre alkalmasak. Sőt: a valóságnak megfelelő adatokat sem szabad úgy híresztelni, hogy annak a szokásos figyelem mellett a valóságnak meg nem felelő értelmet lehessen tulajdonítani. A korabeli szakirodalom kiemelte, hogy a reklám már termelési tényezővé vált: egy vállalkozás sikerességének egyik feltétele annak ismertetése, így a nagyközönséget is megkárosítja egy megtévesztő reklám, sőt: megingatja a reklámokba vetett közbizalmat. A reklámmal megcélzott „nagyközönség” mai szóhasználatával a *fogyasztóvédelem* gondolatát viszi be a tisztességtelen verseny elleni szabályok védett tárgyának körébe.

A gyakorlatban tisztességtelennek tekintették azt a reklámot, amikor a vállalat „Az ország legolcsóbb áruháza”-ként hirdette magát, viszont a megtévesztésre alkalmasság hiánya miatt finoman differenciálva az evidensen komolytalan reklámokat nem (pl. „Aki ezt a ruhát megveszi, két hónapon belül férjhez megy”, vagy: „Ezt az autótülköt még a Holdon is meghallják” (C. P. IV. 1954/1933).

3. A Tvt. tovább élése

A Tvt-re vonatkozó bírósági elvi határozatokat a Legfelsőbb Bíróság - azzal az indokolással, hogy „a szocialista gazdasági rendben a verseny szabályozása tárgyát veszítette” - ugyan 1952-ben hatályon kívül helyezte, azonban maga a törvény *polgári jogi szabályai hatályban maradtak*. Sőt: a Legfelsőbb Bíróság 1964-ben megerősítette a tisztességtelen verseny tilalmát a tervgazdaság viszonyai között is. Az 1967-ben elindított - a piacgazdasági elemek újbóli alkalmazására irányuló - gazdasági reformot követően a Tvt. valamennyi szabályát alkalmazta a bírósági gyakorlat. A Fővárosi Bíróság némi jóérzéssel állapította meg, hogy a bíróságok a Tvt-t „a szocialista gazdálkodással, különösen az új gazdasági mechanizmussal ...összhangban alkalmazták.”. A jogalkalmazás számára ugyanakkor *nehézséget* okozott (a keresetek elutasításához vezetett) a versenyviszony hiánya: ezt a követelményt egy termelő és vevője közötti jogvitában azzal az indokolással törte át a Legfelsőbb Bíróság, hogy adott szerződéses kikötés rontaná a termelő hírnevét, így alkalmazása alkalmas a termék iránti bizalom megingatására.⁸ A Legfelsőbb Bíróság - megkerülve a versenyviszony fennálltának vizsgálatát - egymáshoz vertikálisan kapcsolódó piaci szereplők - tehát nem versenytársak - között alkalmazta a Tvt-t.⁹

II.

Az 1984.évi IV. törvény a tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmáról (Tgt.)

⁶ Örök, és folyamatosan konkretizálódó fogalomról van szó: ld.: Vida, 157, sköv.

⁷ A versenyjogról szóló monográfiám („*A szocialista piaci magatartás joga*”) kéziratának lektorálásakor 1979-ben kedves professzorom és főnököm: *Eörsi Gyula* a MTA Jogtudományi Intézetében a lap szélére megjegyezte: „Ez aztán eléggé csiklandós tényállás lehet.”

⁸ G. 30210./1973.

⁹ *Vörös* (1981), 286.

4. A kutatások tovább folynak

4.1. A Magyar Tudományos Akadémia (akkori nevén) Állam- és Jogtudományi Intézetében (a mai *Jogtudományi Intézetben*) az Igazságügyi Minisztérium felkérésére és megbízása alapján deregulációs céllal 1975-ben kutatások indultak annak feltárására, hogy melyek azok a jogszabályok, amelyek a tervgazdaságban már tárgyukat veszítették, így hatályban tartásuk indokolatlan lehet. Így került sor a Tvt. valós jelentőségének vizsgálatára is, amely a fentiekben vázolt meglepő: a Tvt. változatlan, bár nyilván csökkent jelentőségében megfogalmazható eredményhez vezetett. A bírósági gyakorlat igazolta a Tvt. hatályban tartásának szükségességét, amelynek az 1967-ben elindított gazdasági reform különös nyomatékot adott. A vizsgálat egyben arra is rámutatott, hogy a jogalkalmazási nehézségek miatt szükség lenne a Tvt. jelentős *módosítására* is.

4.2. A kutatások a Tvt. aktualitása mellett egy *másik* fontos fejleményre is rámutattak. Kiderült, hogy a „vasfüggöny” mögött működő magyar jogrendszer és jogtudomány – utóbbi heroikus erőfeszítései mellett is – több vonatkozásban a világszerte végbemenő fejlődési tendenciáktól jórészt elzártan működött. Az akkori szovjet blokkbeli országok jogrendszereinek a kommunizmus évtizedeiben bevett összehasonlító jogi módszerrel történő tanulmányozása mellett a világ, benne a fejlett piacgazdaságok jogrendszerének – és persze más jogterületeinek – tanulmányozása is elengedhetetlen ahhoz, hogy a magyar jogrendszer betagozódjon a nemzetközi jogi-jogtudományi fejlődési tendenciákba. Ezt a zászlóvivő szerepet a Jogtudományi Intézet vállalta fel. A kutatási eredmény nem pusztán a Tvt. modernizálására tett javaslatokban, hanem abban is testet öltöttek, hogy kiderült: a *modern* versenyjognak ma már csak egyik nagy területe a tisztességtelen verseny tilalmára vonatkozó joganyag. Emellé lépett a versenykorlátozások joga, amely túllépve a versenyviszony követelményén egyfajta *piaci magatartási joggá* vált. A kartellek és a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmának megfogalmazásával kialakult a versenykorlátozások joga, amely később a vállalati összefonódások (fúziók) állami ellenőrzésével bővült. A versenykorlátozási jog betartatására szerte a világban létrejöttek speciálisan e funkció ellátására a versenyhivatalok. A versenyjog eme jelentős kibővülése mutatta: a II. világháború után kialakult szociális piacgazdaság modelljében a piac indirekt szabályozásának funkciójával a versenyjog az állami beavatkozás egyik legfontosabb eszközévé vált. A versenyjognak a modern fejlődési irányokhoz való hozzáigazítása, a magyar versenyjognak a nemzetközi standardoknak megfelelő szintre emelése megkerülhetetlen feladattá vált. Ezen az sem változtatott, hogy a '70-es évek elején átmenetileg szovjet politikai nyomásra a túlságosan is sikeresnek bizonyuló magyar gazdasági reformot a magyar politikai vezetésnek le kellett fékeznie.¹⁰

4.3. A kutatások¹¹ a Jogtudományi Intézetben tovább folytak, amivel párhuzamosan a közgazdasági szakirodalomban is jelentős versenyelméleti eredmények születtek¹². A szovjet típusú magyar tervgazdaság piaci elemekkel történő bővítésére irányuló – egyébként történelmileg fából vaskarikának bizonyult – kísérlete, benne a gazdasági verseny intézményének közgazdaságtani és jogtudományi rehabilitálása a tudományban tovább folytatódott.

¹⁰ Csaba, 103, s. köv.

¹¹ Jelentős előzményekre alapozva: pl. Nizsalovszky Endre: A Ptk. tervezete és a tisztességtelen verseny. Magyar Jog. 1958. 12. sz.; György Ernő: A gazdasági verseny jogi kérdései. Budapest, 1976.; Sárközy Tamás: Vállalati önállóság, vállalatirányítás, társulások. Budapest. 1972. 105.

¹² Pl.: Falusné, Laki.

Nem hiába. A Jogtudományi Intézetben folyó kutatások 1979-ben e sorok írójától származó, a nemzetközi fejlődési tendenciákra alapozó szintetizáló monográfiává nőttek ki magukat¹³, javaslatot téve egy korszerű magyar versenytörvény megalkotására, függetlenül attól, hogy a rövidtávú politikai feltételek egy ilyen javaslat megvalósulásának kedveznek-e vagy sem. A monográfiában nyilvánvalóvá tettem, hogy a tervgazdaság - mindenesetre a Magyarországon megvalósult formájában – életképtelen, csak a piacgazdaság modellje működőképes.

4.4. A gazdasági reform újraindítása a '80-as évek elején meghozta a kedvező feltételeket: politikai döntés született a Tvt-nek modern versenytörvénnyel való felváltására. Ezt követően az Igazságügyi Minisztérium megbízása alapján 1982-1983-ban elkészítettem egy szövegtervezetet, amelyet az Országgyűlés a *tisztességtelen gazdasági tevékenység tilalmáról szóló 1984. évi IV. törvényként (Tgt.)* fogadott el.

A törvény végleges szövegében - az általam javasolthoz képest - a versenykorlátozási jogot rendező 12-16. §-aiban számos *kompromisszumot* tartalmazott, mivel ezek a rendelkezések (gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma¹⁴, versenyhatóság felállítása) a tervgazdaság lényegét képező, a kormány (minisztériumok) által közvetlenül irányított állami vállalati struktúra alapjait érintették volna. A tisztességtelen verseny elleni szabályokat tartalmazó fejezet viszont jelentős változáson-modernizáláson esett át. A törvénynek a Tvt-hez képesti újdonságait az alábbiak mutatják.

5. Újdonságok

5.1. A törvény *címe* – a kompromisszum egyfajta megjelenéseként – kerülte az antimarxizmus vádját felidézhető „verseny”, vagy a „piaci magatartás” kifejezését; a szovjet tömb többi államának gyanakvására tekintettel végül a semlegesebb „gazdasági tevékenység”-et használta. A törvény szövegében azonban a vonatkozó 3.-8. §-okat tartalmazó fejezet már egyértelműen „A tisztességtelen verseny tilalma” címet viselte. Ugyanígy - akkor szentségtörésnek számító módon – a kartelltilalommal kapcsolatos szabályok élén is „A gazdasági verseny korlátozásának tilalma”-cím állt. Talán ennek is betudható, hogy a törvényt hamarosan cseh, sőt: kínai nyelvre is lefordították.

A törvény indokolása a modern fejlődési tendenciákra figyelemmel értelemszerűen túlmutatott a Tvt-n: egyértelművé tette, hogy a verseny intézményén keresztül *átfogó piacot szabályozó* joganyagot kodifikált az Országgyűlés. A Tgt. Preambuluma „szélesedő piaci viszonyok”-ról szól, míg Általános indokolása első mondatában a magyar gazdaságirányítási rendszert „tervszerű, *piacsabályozáson alapuló*” rendszerként határozza meg.

A törvény deklarált gazdaság- és jogpolitikai *célja* tehát a *piac működőképességének fenntartása* lett. Ezt a koncepciót fejezte ki a törvény élén álló, mind a tisztességtelen verseny, mind a versenykorlátozások elleni szabályokra vonatkozó, összefoglalóan: a tisztességtelen

¹³ Vörös (1981), a javaslatot ld. VII.-IX. fejezet; a nemzetközi tapasztalatok figyelembe vételével a Jogtudományi Intézetben folyó kutatások összehasonlító módszerrel folytak: ld. Fekete, 438-444.

¹⁴ Az Igazságügyi Minisztérium felkérésére 1983 tavaszán elkészítettem egy új versenytörvény szabályozási koncepcióját, amelyben a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalma előtt javasoltam elengedhetetlen feltételként a tilalom személyi hatályának, azaz a gazdasági erőfölény *fogalmának* a meghatározását. Ez érintette volna az akkori agyoncentralizált, állami nagyvállalatok által jellemzett nemzetgazdasági struktúra jelentős részét. Mivel a tervgazdálkodás rendszerében a vállalatok minisztériumok közvetlen irányítása alatt működtek, egy másik szempontrendszer: a verseny érvényre juttatása ezt alapjaiban keresztezte volna (vagy – vagy). Az Igazságügyi Minisztérium nagyra értékelte koncepciómat, és megbízást adott a szövegtervezet elkészítésére - egyetlen kivétellel: közölték, hogy a gazdasági erőfölény fogalmát *nem lehet meghatározni*. Nehezen, de megértettem, hogy politikai döntésről van szó. Így a Tgt-be bekerült a tilalom anélkül, hogy a törvény meghatározta volna: melyik vállalkozás és mitől van erőfölényben. Így a tilalom – személyi hatályának tisztázatlansága folytán – alkalmazhatatlanná, a tervgazdaságra nézve „veszélytelenné” vált.

gazdasági tevékenységet tiltó átfogó generálklauzula, amely deklarálta: a törvény célja a versenytársak, a fogyasztók törvényes érdekeinek és a közérdeknek a védelme. Ez a maga idejében, tehát 1984-ben óriási gazdaságpolitikai, jogpolitikai és általános politikai deklarációként és üzenetként jelent meg. Bár versenyhivatal létrehozatalára az adott nemzetközi meghatározottságunk miatt nem kerülhetett sor, a törvény a tilalmak megsértését gazdasági bírság kiszabásával fenyegette, amelynek kiszabását a mindenkori piacfelügyeletet ellátó szervre bízta (ez 1984-től a kereskedelmi miniszter lett).

5.2. A Tgt. koncepciója tehát tükrözte a modern versenyjog nemzetközi fejlődési trendjét, a *hármasszori védelmi irányt*: a versenytárs, a fogyasztó és a közérdek védelmét, amelyek összességükben és kölcsönhatásukban a modern szabályozott szociális piacgazdaság koncepcióját fektették le. Az más kérdés, és a lépés horderejéhez képest másodlagos volt, hogy a magyar gazdaság akkor csak egy-két elemében emlékeztetett egy piacgazdaságra, ugyanakkor a „legyen” programjaként visszafordíthatatlan változás előjele volt. Bár a versenykorlátozási fejezeteknek gyakorlati jelentősége adott helyzetben nem volt, különös epizódként 1990 januárjában – a rendszerváltozás forgatagára jellemző eseményként – egy ízben mégis tényleges jelentőségre emelkedett.¹⁵ *Egységes* – a tisztességtelen verseny és a versenykorlátozások tilalmát egyaránt tartalmazó – versenytörvény született tehát. A továbbiakban bemutatott tisztességtelen verseny tilalma viszont – eltérően a versenykorlátozási szabályoktól - lényeges újdonságokat felmutatva a jogalkalmazási gyakorlatban továbbra is élte jelentős jogszabályként a maga életét.

5.3. A Tgt. *struktúrája* követte a Tvt-t: élén generálklauzula állt, amelyet példálódzó felsorolásban a hírnévrontás, a szolgálai utánzás, az üzleti titoksértés, és a bojkott tilalma követett. A felsorolás két vonatkozásban hozott változást: *egyrészt* felismerte a hagyományosan versenyjognak nevezett joganyag versenyen túlmutató, tágabb értelemben piaci magatartásként megfogalmazható szabályrendszerre válását, aminek következményeként a versenyviszony követelményét a hírnévrontásra és az utánzásra korlátozta. Egyebekben már nem volt jelentősége annak, hogy a felek versenytársak-e vagy sem.

5.4. Az így szélesre tárt törvényi védelem még szélesebbé vált a Tgt. *másik* újítása következtében. A Tvt szerinti reklámszédelgés ugyanis ezzel az elnevezéssel már nem jelent meg a törvényben, ugyanis helyére tágabb megfogalmazásban és kibővült jogpolitikai

¹⁵ A Magyar Nemzet 1990. január 11-én adott hírt - egy velem készült interjú keretében – arról, hogy bár a hús- és sütőipari termékek árát felszabadították, azaz ebben a szektorban megszűnt a tervgazdaság, a kereskedelmi miniszter körlevélben „ajánlotta” az érintett állami vállalatoknak az általa megjelölt árak alkalmazását. A két szektor vállalatait tömörítő szakmai „Egyesülés” ennek megfelelő egyeztetés után a miniszter által „ajánlott” árak egységes alkalmazásában egyezett meg megjegyezve, hogy az árak „szerény jövedelmet” tartalmaznak. A versenyjogász szakma ma: 2025-ben szívrohamot kapna egy ilyen történetről, azonban akkor még az MTI is közölte az ármegállapodás eredményét, azaz az egységesített árakat. Az csak az interjúból derült ki, hogy a Tgt által kifejezetten tiltott árkartellról van szó, azonban ezt a miniszter csak déltájt realizálta, akkor viszont bekérte a hivatalába, és kérte: mondjam el neki is, mi a kifogásom. Magyarázatom után – melyben hangsúlyoztam, hogy neki kellene bírságot kiszabni az ajánlását követő vállalatokra - a miniszter megkérdezte a jelenlévő jogi főosztályvezetőt, hogy ez tényleg így van-e, aki tájékoztatta a minisztert, hogy „docens úr” szövegezte a törvényt, pontosan úgy van, ahogyan mondta. A miniszter végül újabb körlevelet adott ki, amelyben tájékoztatta a vállalatokat, hogy előző körlevelét nem kell ajánlásként, inkább csak állásfoglalásként felfogni, amely senki nem kötelez egységes árak alkalmazására. Akkor már egyébként teljes gözzel folyt a politikai kompromisszumok nélküli 1990. évi versenytörvény tervezetének előkészítése, de a napi politikai-közigazgatási gyakorlat már elbizonytalanodva nem tudta eldönteni, hogy 1990. januárjában a magyar gazdaság még tervgazdaság-e, vagy már piacgazdaság. Ugyanez: a kormányzat által szervezett dinnye-árkartell esetében ismétlődött meg 2012-ben (!), azonban az akkor a szervezés ügyében eljáró államtitkár kifejezetten büszkélkedett a kartelltilalom megsértésével – ld. részletesen 32. lábjegyzet.

irányultsággal „*A fogyasztók megtévesztésének tilalma*” lépett. A Tgt. ezt a tilalmat is eloldotta a versenyviszony, versenytársi minőség követelményétől, ugyanakkor a szűk értelemben vett reklám tényállásán is túllépett: saját, *önálló fogyasztóvédelmi generálklauzulával* tiltotta általában a fogyasztók bármilyen, tájékoztatásban megnyilvánuló megtévesztését (9.§), amelyet példálódzó felsorolás követett. A cizellált, három paragrafusban részletezett szabályozás értelemszerűen szembe nézett azzal, hogy már nem csak versenytársak viszonyáról, és nem csak reklámról van szó, ezért különbséget tett közöttük, ha egy fogyasztót magánszemélyként, vagy – amint a Tvt tette - üzleti partnerként tévesztik meg. A különbséget a megtévesztésre alkalmasság *kétféle mércéje* fogalmazta meg. Eszerint megállapításánál, hogy a tájékoztatás megtévesztésre alkalmas-e, magánszemély-fogyasztó esetében a használt kifejezéseknek a mindennapi életben, üzleti partner esetében viszont a szakmában elfogadott általános jelentése az irányadó (10. §).

A fogyasztó ilyen *tág*: a B2C-re, és a B2B-relációra egyaránt vonatkozó felfogását a Tgt a fogalommeghatározások között (2. §) tartalmazta. Eszerint fogyasztónak tekintendő a vevő (magánszemély), a megrendelő (üzletfél), és általában a felhasználó. Ezzel a Tgt. a B2B reláció mellett kiterjesztette hatályát a B2C relációra is, azaz átfogó versenyjogi fogyasztóvédelmet koncipiálva a magyar versenyjogot ebben a vonatkozásban is a fejlődés élvonalába repítette.

A példálódzó felsorolás öt esetet nevesített (pl. megtévesztő a tájékoztatás, ha lényeges körülményt elhallgat, ha az árut megtévesztésre alkalmas árjelzővel látják el). A felsorolás új tényállásként tiltotta – tárgyilagos összehasonlító vizsgálat hiányában – az összehasonlító reklámot is (11. §), ideértve vizsgálati eredmények összefüggéseiből kiragadott, célzatos, vagy egyoldalú idézését.

6. Értékelés

A Tgt-t értékeit, újdonságát, jelentőségét a magyar gazdaság, és gazdasági jog fejlődése szempontjából nem lehet túlhangsúlyozni. Korlátozott hatása ellenére deklarálta és ébren tartotta a piacgazdaság gondolkodásmódját, mentalitását, gazdaság- és jogpolitikai érvrendszerét, ugyanakkor elméletileg is új alapokra helyezte a magyar versenyjogot. Amikor a '80-as évek közepén a *kommunista társadalom- és gazdaságpolitikai kísérlet* (amelyet manapság divatos eufemisztikusan és szégyenlősen „szocializmusnak” nevezni) zsákutca-volta nyilvánvalóvá lett, gyakorlati és elméleti szempontból egyaránt volt mire alapozni egy politikai kompromisszumok által már nem korlátozott, ugyanakkor a politikai és gazdasági vízióként egyre nyilvánvalóbban felderengő európai integrációs fejlődési irányhoz tartalmilag és intézményi szempontból is közelítő, eurokonform új versenytörvény kidolgozásánál.

III.

A tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról szóló 1990. évi LXXXVI. törvény (Tpt)

7. Az 1990. évi versenytörvény előkészületei és struktúrája

7.1. A tervgazdasági rendszer reformja fonalának újbóli felvételeként a '80-as évek második felében politikai döntés született egy új, most már kompromisszumokkal nem terhelt, modern és európai joggal konform versenytörvény előkészítéséről, amely sejteni engedte, hogy ezúttal egy versenyhivatal felállítása sem maradhat el. A kormány részéről a munkára az Országos Anyag- és Árhivatal kapott megbízást, melynek elnöke: *Vissi Ferenc*, és helyettese: *Boytha Györgyné* magas szakmai színvonalon és elkötelezetten látták el feladatukat. Ebből a hivatalból alakult meg 1991 januárjában a Gazdasági Versenyhivatal (GVH), melynek első elnöke Vissi Ferenc, helyettese, egyben a GVH-n belül megalakuló, a határozatokat hozó testület: a

Versenytanács elnöke Boytha Györgyné lettek. Kézenfekvő volt, hogy az Árhivatal a MTA Állam- és Jogtudományi Intézetével, azon belül velem vette fel a kapcsolatot.

A munkálatok 1986-tól vettek nagy lendületet.¹⁶ Átfogó összehasonlító jogi kutatásra került sor, amelynek keretében számos kutató és gyakorlati szakember derítette fel számos országban az aktuális versenyjogi szabályozás helyzetét és tendenciáit, ideértve az akkori Európai Gazdasági Közösség versenyjogát is. A helyszíni tapasztalatgyűjtés eredményeként országjelentések készültek, amikből az Árhivatal felkérésére átfogó szintetizáló tanulmányt készítettem azzal a céllal, hogy az országjelentésekből összeálló „kásahegyből” modelleket képezzünk.¹⁷

A széleskörű összehasonlító kutatások eredményeként két modell képe rajzolódott ki Európában¹⁸: az államok egy (kisebb) része a közigazgatás szervezeti rendszerében elhelyezve, és bizonyos diszkrecionális jogkörrel alkotta meg a versenyjogot, és hozta létre ennek intézményi keretét (pl. egy minisztérium szervezetén belül), míg másik része az önálló, kormánytól független versenyhivatal mellett tette le a voksot, amely hivatal így szigorúan a versenyjog textusának alkalmazását végezte, minimális – a gazdaság mindenkori mozgásából adódó – diszkrecionális lehetőséggel. Utóbbit neveztem *bíróság-szerű jogalkalmazási modellnek*,¹⁹ mivel a versenytörvény végrehajtása, betartatása felett örökös szerv voltaképpen elsőfokú bíróság-szerű eljárásban döntést hoz, amelynek határozata ellen bírósági jogorvoslatnak van helye. Az európai jog ezt a megoldást alakította ki, és ezt követte az 1990-ben megalkotott első korszerű magyar versenytörvény is.

Az előkészületek 1988-ra annyira előre haladtak, hogy az év végén felmerült egy kodifikációs bizottság létrehozatala, amely 1989-ben meg is alakult. A több albizottságban működő kodifikációs bizottság munkálataiban komoly segítséget-hátteret biztosított az, hogy az időközben Németh Miklós miniszterelnökkel az élén megalakult új kormány igazságügyi minisztere Kulcsár Kálmán, magánjogi-gazdasági jogi ügyekért felelős helyettese államtitkárként pedig *Sárközy Tamás* lett. A bizottság munkáját szövegtervezet elkészítésével 1990 tavaszára, a választásokig befejezte, függetlenül attól, hogy a nemzeti kerekasztal tárgyalásokon gazdasági témáknak nem lett jelentőségük. A szövegtervezetet az Antall-kormány változtatás nélkül felkarolta, az Országgyűlés elé terjesztette, amely azt „*A tisztességtelen piaci magatartás tilalmáról*” címmel 1990. évi LXXXVI. törvényként 1990. november 20-i ülésnapján elfogadta (Tpt.), a Magyar Közlönyben pedig 1990. december 5-i 121. számában kihirdették.

¹⁶ *Vörös (2011)*, 16, s köv.

¹⁷ 1986-1988 között a németországi Freiburg egyetemén az Alexander von Humboldt-Stiftung ösztöndíjával kutattam, így a két kötetes, 320 oldal terjedelmű tanulmányt 1986 őszi-1987 tavaszi az NSzK-ban írtam meg. Az I. kötet a vizsgált országok versenyjogát rendszerezte, míg a II. kötet az új magyar versenytörvény koncepcióját fogalmazta meg. Mivel jogszabálytervezet államtitoknak minősült, a terjedelmes kéziratot a büntetőjogi következmények miatt nem adhattam postára, ezért haza kellett utaznom. Az akkori szigorú határellenőrzést úgy játszottam ki, hogy a nyolcdossziéba helyezett kéziratot még osztrák területen, a határ előtt az ingembe, a hátam oldalára rejtettem. Szerencsére a határellenőrzés során – bár autóból ki kellett szállnom – a kézirat nem csúszott ki, így azt két hét itthoni tartózkodás után vittem be az Árhivatalba Boytha Györgynének, aki bár feltette a kérdést (hogy ti. „Ezt maga itthon írta, két hét alatt?”), nem faggatott, hogy a kézirat hogyan került haza. Az I. kötetet ld. *Vörös Imre*: A gazdasági verseny szabályozásának és intézmény-rendszerének tipikus modelljei a verseny jogi szabályozásának külföldi tapasztalatai alapján. Kézirat. 1987. A II. kötetet ld.: *Vörös Imre*: Javaslat a hazai versenyjogi szabályozás továbbfejlesztésére. Kézirat. 1987. A kéziratot, mint kodifikációs tervezetet, koncepciót bizalmasan kezelendő belső hivatalos anyagként az Országos Árhivatal 1987-ben számozott példányokként szűk körben szolgálati titokként terjesztette.

¹⁸ A vizsgálatok-kutatások eredményeit nyilvánosan csak a rendszerváltozás után, „Az európai versenyjogok kézikönyve” c. monográfiában tettem közzé. *Vörös (1996)*, az európai versenyjogra ld. 101-173., a modellekre ld.: 209.-225.

¹⁹ *Vörös (1996)*, 186-187.

A Tpt. Preambulumának első mondata emelkedett megfogalmazásban mintegy *deklarálta a piacgazdaság beköszöntét* Magyarországon: „A gazdasági hatékonyságot kikényszerítő piaci verseny alapvető feltétele a gazdasági verseny szabadsága és tisztasága.” Ez a deklaráció jelezte, hogy egységes – mind a tisztességtelen versenyre, mind a versenykorlátozásokra vonatkozó – versenytörvény születik. A törvény *címe* is megváltozott: a korábbi „félénk”, „szégyenlős” gazdasági tevékenység helyébe a „*piaci magatartás*” lépett.

A Preambulum korszerű versenytörvényhez méltóan megfogalmazza a versenyjogi védelem hármas irányát, a *védelmi triádst*: „A törvény védi a gazdasági versenyhez fűződő közérdeket, a versenytársak érdekeit és – a tisztességes piaci magatartáshoz kapcsolódóan – a fogyasztók érdekeit.”. Ez utóbbi kitétel előre mutatóan a *versenyjogi fogyasztóvédelem* speciális kategóriájának jelentőségét emeli ki.²⁰

A Tpt. *struktúráját* tekintve két nagy részre: az anyagi, és az eljárási-szervezeti kérdéseket szabályozó részre oszlott. Az I.-II. rész tartalmazta az anyagi jogi, míg a III. rész az eljárási és szervezeti kérdéseket.

A törvény I. részének I. fejezete a tisztességtelen verseny tilalmát, II. fejezete a fogyasztók megtévesztésének, III. fejezete a versenykorlátozó megállapodások, míg IV. fejezete a gazdasági erőfölénnyel való visszaélés tilalmát fogalmazza meg. Külön II. részbe került a közkeletűen fúziókontrollnak nevezett terület: a szervezeti egyesülések ellenőrzésének szabályozása. Ezeket az anyagi jogi szabályokat követte külön III. részként az eljárási és szervezeti kérdések rendezése, amely rögzítette - a bíróságszerű igazságszolgáltatási-jogalkalmazási modellnek megfelelően – a *Gazdasági Versenyhivatal* felállítását.

A törvény az egységes versenyjog gondolat körét – saját hibás javaslatomat is - követve tartalmazott egy általánosan megfogalmazott generálklauzulát [3. § (1) bek.], amely az egész joganyagra nézve kimondta, hogy a vállalkozó köteles tiszteletben tartani a gazdasági verseny szabadságát és tisztaságát. A szabálynak – túlhajtva az egységes (tisztességtelen versenyre és versenykorlátozásokra is vonatkozó) versenytörvény gondolatát - csupán deklaratív értéke volt, amellel megzavarta a jogalkalmazást, mivel a törvény ezt követően a tisztességtelen versenyre vonatkozóan amúgyis megfogalmazott egy – a Tgt-hez hasonló – generálklauzulát. Ezt az általános tilalmat ezért a Tpt-t felváltó, a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Tptv.) már nem tartalmazta.

7.2. A Tpt számos *újdonságot* hozva *korrigálta* elődje hiányosságait: meghatározta a gazdasági erőfölény fogalmát, a versenykorlátozási tilalmat pedig részletezve kibontotta, beiktatva egy – a csekély jelentőségű kartellekre vonatkozó - *de minimis* szabályt. A kodifikációs előmunkálatok során felvetődött, hogy a fejlett versenyjogok, alapvetően az európai versenyjog mintájára a törvény vezesse be a csoportmentesség intézményét, azonban az éppen csak kialakulófélben lévő magyar gazdaság tényleges gyakorlatának bevárása nélkül ez spekulatívnak, külföldi minták pusztá lemásolásának tűnt volna. A Tpt mindazonáltal törvényi mentesülési lehetőséget teremtett gazdaságilag indokolt közös célok elérése érdekében megvalósuló versenykorlátozások, így pl. kooperációs, és más tartós együttműködési megállapodások számára.

Az 1989 őszi kerekasztal tárgyalások eredményeként megalkotott polgári demokratikus *alkotmány* kidolgozására tekintettel (amely formailag alkotmánymódosításként jelent meg), az új Alkotmány-szöveg 9. § (2) bek.-e rögzítette: a Magyar Köztársaság elismeri és támogatja a vállalkozás jogát és a gazdasági verseny szabadságát.

7.3. A Tpt. *tisztességtelen versenyre* vonatkozó fejezete követte a Tgt. bevált megoldásait: generálklauzulát követő példálódzó felsorolást tartalmaz, a versenyviszony követelményét

²⁰ Ruszthiné Juhász, 69. s köv.

továbbra is a hírnévrontásra és a szolgálai utánzásra korlátozva. Ez utóbbi megfogalmazása kiterjesztette a Tgt. tilalmát az áru mellett a szolgáltatásokra is, a gyakorlat által jelzett jogalkalmazási tapasztalatokra reflektálva pedig a tilalmat szűkítette: csak a *jellegzetes tulajdonságokkal bíró* áru/szolgáltatás utánzása minősül tisztességtelennek.

7.4. A Tpt megismételte a *fogyasztók megtévesztésének* a Tgt-ben kidolgozott tilalmát, a gyakorlat alapján azonban a szabályozást részletezte, kiegészítette. A generálklauzula Tgt-beli tilalmát azzal szűkítette, hogy a fogyasztók megtévesztése csak „az áru kelendőségének fokozása érdekében” tilos. Egyebekben a Tpt. kisebb változtatásokkal átvette a Tgt. szabályozását.

8. Értékelő összegezés

Összegezve megállapítható, hogy a Tpt. jól áttekinthető szerkezetben, tömör, szellős – kazuisztikát sikeresen kerülő – megfogalmazásban indította útjára a magyar nemzetgazdaságot. A törvény gyorsan kialakuló gyakorlata, amelynek megfogalmazásában a működését megkezdő GVH-nak oroszlánrésze volt, bizonyította, hogy az első lépéseit tevő gazdasági élet, ezen belül a szabályozott piac kinövéseinek lenyesegetésére alkalmas, ugyanakkor jó alapot szolgáltatott később a gyakorlati konzekvenciák levonására, és a Tpt-nek az 1996. évi Tpv-tel való felváltására.

IV.

A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Tpv.)

9. A Tpv. megalkotásának indokai és struktúrája

9.1. A Tpt – a Tvt tapasztalataira építve – jól szolgálta a tisztességtelen verseny elleni jogi védelmet, ám a versenykorlátozások jogának szabályozása egy feltételezett magyar piacgazdaság körülményeire, jó értelemben véve spekulatív jövőképre modelleződött. 1989-90-ben nem lehetett tudni, hogy a maga gyakorlati valóságában ténylegesen hogyan fog alakulni a magyar nemzetgazdaság, hogyan alakul a gazdasági élet szerződési rendszere, milyen versenykorlátozásokra kerül majd sor, és ez a gazdasági élet egészére vonatkozóan milyen hatást fog kifejteni. Ez indokolta pl. a csoportmentesülés szabályozásának elhagyását azzal, hogy a kodifikátorok tisztában voltak azzal: ha majd ténylegesen látni lehet a gazdasági élet valóságát, a Tpt-t étellel megtöltve módosítani kell. A bírósági, a versenyhivatali, és a vállalatok üzleti gyakorlatában összegyűlt tapasztalatok olyan tetemesek lettek, hogy a Tpt. átfogó módosítása vált szükségessé anélkül, hogy annak alapvető koncepcióján változtatni kellett volna. A finomítás így elsősorban a versenykorlátozási fejezetet érintette (ideértve a vállalati összefonódások ellenőrzését is).

9.2. A törvény *címének* megváltozása is a tisztulási folyamatot mutatta: a túlságosan általánosnak „piaci magatartás” helyébe a cím konkrétan megnevezi az általa szabályozott két területet: a tisztességtelen piaci magatartás (a tisztességtelen verseny) mellé lép a versenykorlátozások tilalma. Így egyértelműbbé vált, hogy a versenyjogot egyetlen törvényben szabályozza a jogalkotó, azonban figyelemmel van arra, hogy két – egymáshoz szorosan kapcsolódó, ugyanakkor szabályozási tárgyát tekintve el is különülő – jogterület szabályozásáról van szó.

A Tptv. fenntartja a joganyag *két részre* tagolt szabályozását, struktúrája követi a Tpt gondolatmenetét: az anyagi jogi szabályokat tartalmazó első részt követi a GVH-ra és eljárására vonatkozó második és harmadik rész.

10. A versenyjogi fogyasztóvédelem újdonságai

10.1. A Tpt. *fogyasztók megtévesztésére* irányuló szabályai több újdonságot is felmutatnak. Megváltozott a fejezet címe: az új III. fejezet „A fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma” címet viseli, ami kifejezte, hogy a védelem tárgya és hatálya jelentősen kibővült.

Ennek felel meg a fogyasztóvédelmi generálklauzula (8. §) szélesebb kört átfogó változtatása: amíg a Tpt-ben a megtévesztés tilalma „az áru kelendőségének fokozása” célzatához volt kötve, ezt a szűkítő feltételt a Tptv. *törölte*. A változtatás hordereje igen nagy: eloldja az áruval vagy szolgáltatással kapcsolatos szerződéskötésre irányultságtól a tilalmat, és tágan fogalmazva általános megtévesztési tilalmat fogalmaz meg. Ezzel a Tptv. – voltaképpen már a Tgt-ben a reklámszédelgés versenytársakra korlátozott védelmének a fogyasztók védelmére fókuszáló reformjával 1984-ben elindított koncepcionális váltást teljessé téve – *megelőlegezte a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok általános tilalmát*. Ez a kategória később a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló európai jogi irányelvben²¹ jelent meg – 10 évvel később.

10.2. A generálklauzulát ismét példálódzó felsorolás követi tilalmazva a Tpt-ben is felsorolt magatartásokat. Új magatartásként jelenik meg a különösen előnyös vásárlás hamis látszatának keltése, valamint a fogyasztó választási szabadságának indokolatlan korlátozása.

10.3. Kikerült a felsorolásból az *összehasonlító reklám*, amely a reklámtörvénybe került át. Ez a változtatás összefüggött azzal, hogy 2008-ban az UCP irányelv átültetése kapcsán a B2C körbe tartozó fogyasztót koncepcionálisan leválasztották a versenyjogról, így a Tptv-ből is eltávolították, és új: a B2C relációra vonatkozó, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló törvényt alkottak. Így elvált az összehasonlító reklám eddig szerencsés és példásan jól sikerült átfogó, egységes szabályozása attól függően, hogy „magánszemély”-fogyasztóról, (B2C relációról), vagy üzletfélről (vagyis a B2B relációról) van-e szó, holott a reklámot és más tájékoztatást közzé tevő vállalkozás a közzétételkor nem is tudhatta, hogy melyik kört fogja elérni tájékoztatása, jóllehet csak egy tájékoztatást tett. Az alább bemutatandó zavaros irányelv-átültetés kodifikációs káoszában azt követően 2013-ban az összehasonlító reklám szabályozása - csak az „üzletfélre” vonatkozóan - jelentősen módosított szövegezésben visszakerült a Tptv-be; a szövegben egymást követően mindjárt két helyen is megismételve, ezzel is fokozva a zűrzavart. A Tptv. mai – a 2013. évi CCI. törvénnyel beiktatott - szövegezésében a tisztességtelen verseny körében (6/A §), és az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma körében (10. §) is tiltja az összehasonlító reklámot.

Eltekintve attól, hogy a két rendelkezés bár ugyanazon magatartásra vonatkozik, tartalmilag a megcélzott személyi kör eltérése által *nem* indokolt eltéréseket mutat, így az összehasonlító reklám szabályozása kuszává válik, komolyabb problémára: a 2010-es éveket követően a kodifikáció szakmai színvonalának, minőségének *romlására* is ijesztő példákat tartalmaz. Néhány példa.

A használt kifejezések (pl. „tényszerű körülmény”) gyakran jogi-szakmai műveltség szempontjából *komolytalanok*. A Tptv. 8. § (3) bek.-e a)-d) alpontokig terjedő felsorolásban

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2005/29/EK irányelve a belső piacon a vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatáról – továbbiakban: *UCP irányelv*. Elemzését ld. *Kelemen*, 8. s. köv.

példálódzva felsorolja azokat az információkat, amelyek a megtévesztés szempontjából „jelentősnek” minősülnek azzal, hogy az információ az azt követő felsorolás szerinti „egy vagy több tényezőre vonatkozik”. Nos, ez a kitétel felesleges és értelmetlen, mivel a szövegből kitűnően vagylagos felsorolásról van szó, így nyilvánvaló, hogy „egy vagy több” helyett racionálisan elég lett volna a „több”-kifejezés használata, amiben az „egy” már benne foglaltatik. Ugyanígy a (8. § (3) bek. b) pontja jelentősnek minősíti az információt, ha az az áru árára, díjára, illetve azok megállapításának módjára vonatkozik; a c) pont ezt követően a b) ponton túli „egyéb feltételeket” is ide vonja – feleslegessé téve ezzel a b) pontot, hiszen ha azon „túl” is minden jelentős, akkor a b) pont tartalma feleslegessé válik.

10.4. Az UCP irányelv szerencsétlenül megvalósított átültetése 2008-ban tehát *alapvetően megváltoztatta* a versenyjogi fogyasztóvédelem szabályozását. Erre – a változtatás elvi-koncepcionális horderejére tekintettel – az alábbiakban külön elemzésben vissza kell térni.

V.

A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokól szóló irányelv (UCP irányelv) átültetése

11. Két irányelv és a változtatások tétje

Az UCP irányelv átültetése jelentős *koncepcionális változtatásokat* hozott: az átültetés feladatát bonyolította, hogy egyidejűleg megtörtént a megtévesztő és összehasonlító reklámról szóló 2006/114/EK irányelv átültetése is. A munkálatok így érintették a magyar versenyjog mellett a fogyasztóvédelmi és a reklámjogot is. Az átültetés körül 2007-ben kialakult vita²² ugyan utat mutatott a kodifikációnak, azonban a mértékadó versenyjogászok javaslatai nem találtak meghallgatásra. Mi is volt a változtatások tétje?

12. A jogtudományi vita és az irányelv átültetése

12.1. A versenytörvény alkalmazásával a versenyjogi fogyasztóvédelem az irányelvek megjelenése idején jól működött, mivel a fentiekben vázolt szabatos, kellően általános megfogalmazásban, általános érvénnyel tiltotta a fogyasztók megtévesztését. A 2005-ben a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról, valamint a 2006-ban a megtévesztő reklámokról kibocsátott európai jogi *irányelv* értelemszerűen érintette a magyar versenyjogot, a fogyasztóvédelmi és a reklámjogot is.

A *Jogtudományi Intézetben* 2006-2007-ben elvégzett kutatómunka arra irányult, hogy a versenytörvény, tehát a versenyjogi fogyasztóvédelem tekintetében milyen változtatásokra van szükség az irányelvek átültetése érdekében. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv számos *aggályt* vetett fel: mindenekelőtt megbontotta volna a magyar versenyjog fogyasztóvédelmi fejezetének egységét azzal, hogy az irányelv csak a magánszemély-fogyasztókra (B2C) vonatkozott, kivéve ezt a szférát a versenyjogból, ahol csak az üzleti életben megvalósuló, üzletfelek közötti (B2B) megtévesztés maradhatott volna. Ez azt a feladatot adta a magyar jogalkotó számára, hogy – ahogyan erre fentebb utalás történt - teljesen szükségtelenül *megkettőzze* a megtévesztés szabályozását. Ennek csak úgy lehetett eleget tenni, hogy külön törvénybe kellett volna foglalni a magánszemély-fogyasztókra vonatkozó tisztességtelen gyakorlatokat, míg a gazdasági-üzleti kapcsolatok területén megvalósuló ugyanezen magatartások maradtak volna a versenytörvényben. A legkomolyabb aggályt a kutatást végző munkacsoportban mégis az keltette, hogy az irányelv – ellentmondva az irányelv jogi természetének – mellékletében (az ún. „fekete listában”) konkrétan felsorolt 35 kereskedelmi gyakorlatot *ex lege* tisztességtelennek minősített, kizárva az ellenbizonyítás

²² Ld. pl.: Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. A kötet szerzői: Kelemen Kinga, Vida Sándor, Firniksz Judit, Balogh Virág, Grimm Krisztina, Vörös Imre.

lehetőségét. Az aprólékosan megfogalmazott gyakorlatok így *kizárták* annak lehetőségét, hogy az eljáró GVH egyáltalán mérlegelés tárgyává tehesse a magatartás versenyt torzító voltát – ami a versenyjog és az azt alkalmazó GVH voltaképpen funkciója. A kutatás azt is jelezte: nem tudható előre, hogy a nyilvánosságnak, tehát mindenki számára adott tájékoztatás a későbbiek során az üzleti, vagy pedig a magánfogyasztói viszonyokban vezet-e megtevéstéshez, szerződéskötéshez, márpedig a részben eltérő szabályok miatt ez a tájékoztatást adó számára megoldhatatlan helyzetet fog teremteni.

A kutatás egy *integráció-elméleti, elvi* problémára is rávilágított: eltérő a tagállami versenyjogok, és az európai jog gazdaságpolitikai és jogpolitikai céltételezése. Előbbi a tagállam piacán a verseny tisztességét, utóbbi az EU *teljes belső piaca egységének megőrzését* helyezi szemléletmódja középpontjába. Ez utóbbi abból indul ki, hogy a belső piac szétveréséhez vezethet, ha egyik tagállamban megengedett, a másikkban pedig tiltott valamely kereskedelmi gyakorlat. Az irányelv kibocsátását éppen az motiválta, hogy a tagállamok szabályozása és gyakorlata közötti jelentős eltéréseket megszüntetve egységes mércét fogalmazzanak meg a belső piac egészére nézve.

12.2. A magyar jogalkotó kutatásaink – terjedelmes kötetben publikált - elemzését és javaslatait²³ *nem vette figyelembe*: nem értékelte azt az alapvető meglátásunkat, hogy a magyar versenytörvény – fentebb bemutatott – fogyasztóvédelmi konstrukciója az irányelv úgyszólván teljes szövegét - ideértve a „fekete lista” 35 magatartását is – *lefedi*. A magyar versenyjog 2005-ben jelentősen az európai jog irányelve által kívánatosnak tartott tagállami jogi rendezés *előtt járt*, alapvető változtatásra, a versenytörvény átfogó – a B2C és a B2B relációra egyaránt, általánosan megfogalmazott - koncepciójának megbontására nincs szükség. A magyar versenyjog szemszögéből – más tagállamoknak a magyar jog mögötti „kullogása” miatt – az EU voltaképpen „feltalálta a meleg vizet”.

A hazai jogalkotás: a kormány *nem vállalta fel* annak az EU számára történő bizonyítását, hogy a magyar versenyjogi fogyasztóvédelem kisebb - a kutatás által javasolt – változtatásokkal *lefedi* az irányelv által igényelt jogszabályi környezetet, holott az irányelv jogi természete éppen ennek ajtaját hagyja nyitva. Ehelyett a jogalkotó - „biztos, ami biztos”-alapon - az irányelv teljes szövegét és a „fekete listát” is *szó szerint átvéve* kivette a magánszemély-fogyasztók viszonyait a versenytörvényből, és *külön*: a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló *törvényt*²⁴ alkotott, amely – elkerülhetetlenül, mivel ugyanazon megtevéstző magatartásokról van szó, csak más viszonylatban - gyakran csupán megismétli a versenytörvény szabályait.

12.3. Mindez maga után vonta azt, hogy a bonyolult, egymást átfedő szabályok érvényre juttatására is *több hatóságnak* kellett hatáskört biztosítani, melyek eljárása így egymást keresztezhette. A megoldás e hatóságok együttműködésre kötelezése lett, holott az egész kérdéskört korábban a versenytörvény alapján a GVH saját hatáskörében eljárva, egymaga is problémamentesen ellátta. Így állt elő az a helyzet, hogy 2024 tavaszán egy kereskedelmi vállalat egyetlen mondatban megfogalmazott hirdetése ügyében²⁵ a GVH-nak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot megállapító, marasztaló határozatát a Fttv., a Tptv. és a reklámszabályozást tartalmazó reklámtörvény (Grt.) mellett két további, tehát nem kevesebb, mint *öt (!)* törvény szabályaira kellett alapoznia. Nem igényel indokolást az, hogy ilyen bonyolult kodifikáció, a szétzilált magyar versenyjog feltételrendszerében komoly nehézséget

²³ Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. A kötet tanulmányai közül különösen: *Firniksz Judit-Balogh Virág-Grimm Krisztina*: A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról szóló irányelv harmonizációjának egyes kérdései. *Vörös Imre*: A tisztességtelen verseny elleni jog a magyar és az európai jogban: hatás – ellenhatás – harmonizáció.

²⁴ 2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról (Fttv.).

²⁵ Az eljárást a GVH a VJ/19/2023. sz. végzéssel indította meg.

jelent a jogkereső vállalkozás számára annak eldöntése, hogy akárcsak egy mondatból álló tájékoztatása hány törvényt, és azok mely rendelkezését sértheti meg. Az eligazodást csak részben segíti az a hatásköri szabály, amely a GVH-nak biztosít kizárólagos hatáskört arra az esetre, ha a kereskedelmi gyakorlat – amint a gyakorlatban az esetek túlnyomó részében fennáll – a gazdasági verseny „érdemi befolyásolására” alkalmas.²⁶

12.4. versenyjog számára elméleti problémaként merült fel az, hogy a B2C és a B2B reláció szétválasztásával megszűnik a versenyjog hármas védelmi iránya, a a korábban említett védelmi triász. Az irányelv szó szerinti átvételével a Tptv. megtévesztésre vonatkozó fogyasztóvédelmi szabályai már csak a B2B relációra vonatkoznak.²⁷

13. Összegezés: a tisztességtelen verseny elleni joganyag B2B-re korlátozása

13.1. Az Fttv. és hozzá kapcsolódóan az új reklámtörvény²⁸ kivonta a B2C relációt a Tptv. hatálya alól, amelynek a tisztességtelen versenyre vonatkozó generálklauzulája (2. §) a fogyasztókról már nem szól, e kifejezés helyére (a versenytársak meghagyása mellett) az „üzletfelek”-kifejezés, tehát a *B2B-reláció* került. Ugyanígy a törvény III. fejezete sem a fogyasztói döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalmáról rendelkezik, hanem „Az üzleti döntések tisztességtelen befolyásolásának tilalma”-címet viseli, a védett alanyi kör tehát az üzleti partnerek köre.

A túlbonyolított jogalkalmazás a koncepciótlan, zavaros irányelv-átültetés eredménye, pedig jó alkalom lett volna az EU Bizottságának – élve az irányelv európai jogi jogforrási természete adta lehetőségekkel – arra, hogy bizonyítsuk: a magyar versenyjognak fejlettsége okán az adott területen nincs teendője. Egy ilyen álláspont az EU Bírósága előtt is megállta volna a helyét, ha a Bizottság egyáltalán oda vitte volna.

A versenyjogi fogyasztóvédelem mindazonáltal nem veszített aktualitásából: Ruzshtin Juhász Dorina megállapítása szerint - amivel csak egyet érteni lehet – ez az intézmény ma is szorosan összefügg a versenyjog „klasszikus” területeivel, létjogosultsága és fontossága vitathatatlan.²⁹

VI. Utószó

14. A magyar versenyjog 100 éves fejlődéstörténetét lehetne tovább követni a 2010-es években és napjainkig – csak nem érdemes.

2010 után a GVH-ban nem csupán alapvető fordulatot hozó személyi változások zajlottak, hanem *2013-ban*³⁰ – gyakori módosítgatások mellett – a Tptv. *átfogó módosítására* került sor. Az állami-minisztériumi bábáskodással létrehozott un. dinnyekartell³¹ következménye már ezt

²⁶ Fttv 10. § (3) bek. A kodifikáció szakmai színvonalára jellemző, hogy ugyanezt a szabályt részletezve a következő rendelkezés: a 11. § (1) bek. már „a gazdasági verseny érdemi érintettségének” megállapításáról beszél. Az már csak „hab a tortán”, hogy a GVH hatáskörét a Fttv., illetékességét viszont a Tptv. rögzíti.

²⁷ A LIDC 2006. évi amszterdami kongresszusa úgy foglalt állást, hogy fenn kell tartani a modern versenyjog hármas védelmi irányát, szemben az UCP irányelvnek a B2C relációt a versenyjogról leválasztó, leszűkítő koncepciójával.

²⁸ A gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről szóló 2008. évi XLVIII. törvény – Grtv.

²⁹ Ruzshtin Juhász, 90.

³⁰ Különösen a 2013. évi CCLII. törvénnyel.

³¹ Vj62/2012 sz. ügy. Az ármegállapodásra való minisztériumi ösztönzés tényét Budai Gyula államtitkár a nyilvánosság előtt – azzal mint sikeres kormányzati akcióval büszkélkedve - elismerte. Sajtóvisszhangját ld.: Így üssza meg az állam a dinnyekartellt. Index. 2012.09.20. Ugyanez 1990. tavaszán még másképp volt – ld. e tanulmány 15. jegyzetét.

megelőzően az lett, hogy az agrárszektorra illetően kartellek gyanúja esetén – egy törvénymódosítás szerint – a GVH csak az agrárügyekben illetékes miniszter állásfoglalásától függően indíthat eljárást. Az adott ügyben a miniszter – amint az várható volt – közölte a GVH-val, hogy álláspontja szerint nem állapítható meg a Tpv. kartelltilalmának sérelme, így a GVH 2013. áprilisában végzéssel megszüntette az eljárást. Ezzel – a GVH hatáskörének korlátozásán keresztül – a Tpv. alkalmazási köre: tárgyi hatálya jelentősen *visszaszorult*.

15. A Tpv. következő – a kormány számára – kényelmetlen intézménye a *vállalati összefonódások (fúziók)* ellenőrzése lett. A 2013. évi törvénymódosítás megvonta a GVH eljárás-indítási jogát akkor, ha az adott összefonódást a *kormány nemzetstratégiai jelentőségűnek* minősíti. Így az engedélyezésre már bejelentett – 29 vállalatból és többszáz médiatermékből álló - KESMA-fúzió ügyében a GVH a kormány - 2018. december 5-i, a fúziót nemzetstratégiai jelentőségűnek minősítő - döntésére hivatkozva már másnap megállapította - észlelte hatáskörének hiányát, és megszüntette a már folyamatba tett eljárást. Ez - ami mint egyfajta „visszamenőleges hatályú jogalkalmazás” - alkotmányjogilag csak egy autokráciában elfogadható „megoldás”. Ezzel „elesett” a fúziókontroll intézménye is, mivel az 1990-ben erre a feladatra létrehozott GVH helyébe tetszése szerint a kormány lépett.

16. Végül ha mindez nem lenne elég, 2020. márciusa óta mindig „kéznél van” a különleges jogrend valamelyik esete által biztosított *rendeleti kormányzás*. Ennek ékes példája az 1/2024 (I. 29.) Korm. rendelet, amely az ukrajnai háborúra hivatkozva 1. §-ában elrendeli, hogy a *Tpv-t a rendeletben foglalt eltérésekkel és kiegészítésekkel kell alkalmazni*.

* * *

Mindezekre tekintettel – bár a 2010-es éveket követő fejleményekre vonatkozóan nyilvánvalóan további mélyebbre hatoló kutatások szükségesek, de - jelentős leegyszerűsítéssel annyi már most is megállapítható: bár a GVH – hatásköreinek megnyirbálása folytán - jobbára egyfajta fogyasztóvédelmi papagáj-kommandóvá vált, jövője, és a magyar versenyjog jövője elé a magyar versenyjogászok mégis azzal a derűlátóan kedvezőtlen reménykedéssel tekintenek, amelyet Párizs, az egykori Lutetia jelmondata is tükröz: „*Fluctuat nec mergitur*.”³²

*A Magyar Versenyjogi Egyesület és a Gazdasági Versenyhivatal 2024. február 29.-én megrendezett, „100 éves az első versenytörvény” című konferenciáján tartott előadás alapján. A szerző egyetemi tanár, a MTA rendes tagja. E tanulmány az előadás témáját követve a tisztességtelen verseny elleni szabályozás fejlődését követi nyomon, értelemszerűen nem hagyva figyelmen kívül a magyar versenytörvények egymást követő kodifikáció-történetét.

³² „*Hánykolódik, de el nem süllyed.*”

© Vörös Imre

MTA Law Working Papers

**Kiadó: ELTE Társadalomtudományi Kutatóközpont (MTA
Kiválósági Kutatóhely**

Székhely: 1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.

Felelős kiadó: Boda Zsolt főigazgató

Felelős szerkesztő: Kecskés Gábor

Szerkesztőség: Hoffmann Tamás, Lux Ágnes, Mezei Kitti

Honlap: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp>

E-mail: mta.law-wp@tk.mta.hu

ISSN 2064-4515